

О. В. Шеварц, аспірант кафедри
менеджменту банківської діяльності,
ДВНЗ «Київський національний економічний,
університет імені Вадима Гетьмана»,
асистент кафедри банківської справи,
Криворізький економічний інститут
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»

GAP-МЕНЕДЖМЕНТ ЯК СТРАТЕГІЯ УПРАВЛІННЯ АКТИВАМИ І ПАСИВАМИ БАНКУ

Одним із ключових елементів ефективної діяльності комерційних банків є комплекс заходів, спрямованих на оптимальне управління їхніми активами і пасивами. Серед завдань, що постають у процесі управління активами і пасивами, найважливіше значення посідає управління процентним ризиком. Беручи до уваги те, що основна частина інструментів залучення та розміщення коштів пов'язана із процентними ставками, ступінь впливу відсоткового ризику на прибуток та капітал банку неможливо недооцінювати. Зарубіжні банки вже тривалий час, а вітчизняні за роки незалежності використовують різні стратегії захисту від процентного ризику, однією з яких є методика управління гепом (GAP-менеджмент), яка у світі найпоширеніша.

Стратегія управління ГЕПом — це стратегія управління розривом або незбалансованістю активів і пасивів банку зі змінною ставкою. Це підхід до формування банківського портфеля, що виражається сумою перевищення (нестачі) активів із змінною ставкою над пасивами зі змінною ставкою в певний період часу.

Управління ГЕПом можна визначити як управління рівнями активів і пасивів, чутливих до зміни процентної ставки у портфелі, або як стратегію максимізації процентної маржі протягом циклу зміни процентної ставки.

Для проведення ГЕП-аналіза банк повинен постійно мати й обновляти інформаційну базу про період, що залишився до закінчення терміну окремих видів активів чи пасивів.

Стратегія управління ГЕПом вимагає проведення аналізу термінів дії й імовірності зміни ринкових процентних ставок. Банк вважається відносно захищеним від негативного впливу змін процентних ставок (при цьому незалежно від того, зростають вони чи падають), якщо для кожного періоду вартості активів і пасивів банку, чутливих до зміни процентних ставок, рівні. У цьому випадку доходи від активів будуть змінюватися в тому ж напрямку та приблизно в той же пропорції, що і витрати по зобов'язаннях.

Однак домогтися повного балансу між чутливими активами і пасивами досить складно, тому що на їх співвідношення впливають особливості діяльності конкретного банку і структура банківського портфеля, характерна для фінансового ринку на даний період часу.

Залежність значення ГЕПу, напрямку зміни процентних ставок та результату цих змін для банку, а також методів усунення дисбалансів можна подати у вигляді моделі ситуаційного управління (табл. 1).

Таблиця 1

МОДЕЛЬ СИТУАЦІЙНОГО УПРАВЛІННЯ ГЕПОМ В БАНКУ

ГЕП	Співвідношення ЧА і ЧЗ	Результат для банку	Методи усунення дисбалансу
Негатив- ний (зрос- тання про- цента)	Короткострокові < Короткострокові	Ризик ліквідності	Зменшення обся- гів довгостроко- вих активів. Зменшення обся- гів короткостро- кових чутливих зобов'язань. Середньозваже- ний строк пога- шення активів урівняти із серед- ньозваженим сроком погашен- ня зобов'язань.
	Короткострокові < Довгострокові	Зростання прибутку, ризик ліквідності	
	Довгострокові < Короткострокові	Ризик ліквідності і процентний ризик	
	Довгострокові < Довгострокові	Ризик ліквідності	
Негатив- ний (падін- ня процен- та)	Короткострокові < Короткострокові	Ризик ліквідності	
	Короткострокові < Довгострокові	Процентний ризик	
	Довгострокові < Короткострокові	Процентний ризик	
	Довгострокові < Довгострокові	Оптимальна позиція	

ГЕП	Співвідношення ЧА і ЧЗ	Результат для банку	Методи усунення дисбалансу
Позитив- ний (зрос- тання про- цента)	Короткострокові > Короткострокові	Оптимальна позиція	Збільшення обся- гів довгостроко- вих активів. Збільшення обся- гів короткостро- кових чутливих зобов'язань. Збалансувати се- редньозважений строк погашення активів із серед- ньозваженим сроком погашен- ня зобов'язань.
	Короткострокові > Довгострокові	Зростання прибутку	
	Довгострокові > Короткострокові	Ризик ліквідності	
	Довгострокові > Довгострокові	Оптимальна позиція	
Позитив- ний (падін- ня процен- та)	Короткострокові > Короткострокові	Зниження прибутку	
	Короткострокові > Довгострокові	Процентний ризик	
	Довгострокові > Короткострокові	Оптимальна позиція	
	Довгострокові > Довгострокові	Нейтральна позиція	

На основі представленої моделі ситуаційного управління ГЕПом можна визначити кілька стратегій ГЕПу:

1. Підтримувати диверсифікований по ставках, строках, напрямках вкладення портфель активів.

2. Розробити спеціальні плани операцій для кожної категорії активів і пасивів і для кожного періоду ділового циклу, тобто вирішити, що робити з різними активами і пасивами при певному рівні процентних ставок і зміні тенденцій руху ставок.

3. Не пов'язувати кожну зміну напряму руху процентних ставок фінансових індикаторів ринку з початком нового циклу їх зміни.

Стосовно фінансової стратегії банку вважається, що вона має генерувати позитивний ГЕП, чи позицію чутливих активів, тобто в спрощеному вигляді стратегія банку повинна бути такою, щоб він мав можливість позичати кошти на тривалий строк, а кредитувати на короткий і не допускати зворотної ситуації.

При управлінні ГЕПом використовуються наступні основні припущення:

— синхронна й односпрямована зміна процентних ставок залучення і розміщення коштів;

—одночасна переоцінка (узгодження ставки відсотка) вимог і зобов'язань у межах одного часового інтервалу;

—однаковий ступінь чутливості до руху ставок усіх активів і пасивів.

Управління активами і пасивами на основі використання ГЕПу має свої недоліки та переваги. Основними перевагами методу є легкість розуміння, можливість оцінити ризик процентних ставок за термінами виникнення.

До недоліків методу відносять обмеження впливу процентних ставок на процентну маржу, прибуток банку тільки частиною активів і пасивів (чутливих зміні процентних ставок) і неможливість оцінки втрат капіталу банку.

Таким чином, ГЕП-менеджмент прийнятний для банків, що мають обмежену ресурсну базу і початкові навички в управлінні процентним ризиком. Його можна розглядати як гарний старт на шляху переходу до більш досконалих методів.

УДК.336.717

В. Г. Шевалдіна, старш. викл.
кафедри менеджменту банківської діяльності,
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»

ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОТРЕБ БАНКІВ РЕСУРСАМИ

Нарощення ресурсного потенціалу банківської системи країни залежить від можливостей повного та ефективного використання усіх потенційних джерел формування грошових ресурсів. Джерела формування ресурсів складаються із внутрішніх, за допомогою яких кошти акумулюються всередині країни, та зовнішніх, які сприяють залученню грошей у країну за умови недостатнього розвитку внутрішнього ринку капіталів. У вітчизняній банківській системі одним з основних внутрішніх джерел формування банківських ресурсів виступають кошти населення, обсяги залучення яких впливають на розширення масштабів діяльності українських банків.

За даними Національного банку України тільки за період з 2005 по вересень 2008 рр. грошові кошти на вкладах населення в комерційних банках зросли в 2,8 рази і досягли 213 млрд грн. І хоча найбільший обсяг залучених банківською системою коштів фізичних осіб у розмірі 217,8 млрд грн був досягнутий у кінці